

Global Bar – Världen bortom 2030: **Ny teknik – nya spelregler**

Blockkedjeteknik, AI och robotiseringen av arbetet är redan nu på väg att förändra de globala spelreglerna. Men vad innebär detta för utvecklingen i världen i stort? Hur kommer arbetsmarknaden och arbetet med att nå de globala målen att påverkas? Och på vilket sätt kan biståndet dra nytta av ny teknik? Förhoppningarna var stora att explosionen av sociala medier och möjligheten att samla in och sammanställa stora mängder data – big data – skulle förändra världen till det bättre. Fakta skulle övertyga. Men så blev det inte, tvärtom har situationen vad gäller mänskliga rättigheter kraftigt försämrats på många håll. Vad händer nu? Kommer nästa steg i teknikutvecklingen att gynna en hållbar värld? Eller kommer tvärtom klyftorna och konflikterna att öka ytterligare?

Det här är en sammanfattande artikel kring diskussionen från det tredje av fyra Global Bar-samtal kring biståndets framtidsfrågor. Syftet är att spegla och ge en bild av en del av de diskussioner och frågeställningar som är aktuella just nu.

Utgångspunkten för denna granskning har varit hur biståndet förändras i och med in-trädet av nya aktörer. Det som anges här nedan är inte nödvändigtvis Global Reportings ståndpunkt, utan en sammanfattning av den diskussion som pågår.

Bakgrund

Det senaste decenniet har det inom biståndet vuxit fram en stark tro på att tillgång till och kunskap om data, fakta och siffror löser världens utvecklingsproblem. Hans Roslings arbete har utan tvekan varit en viktig del i detta, men det har också funnits en (så här i efterhand) naiv bild av att sociala medier och tillgång till ny teknik mer eller mindre automatiskt frigör människor och stärker de demokratiska processerna. Idag ser vi att det inte blev så. Tvärtom så har användningen av sociala medier, liksom hanteringen av och möjligheten att analysera och använda sig av stora datamängder, snarare bidragit till ökat förtryck än till att frigöra människors potential. Efterföljden av den arabiska våren är allt annat än positiv och i flera länder, inte minst Kina och Tanzania, ser vi förskräckande exempel på hur insamling av data används för att komma åt de som kämpar för ökad demokrati och för mänskliga rättigheter.

Nu står vi inför ytterligare en revolution. Artificiell Intelligence (AI) och blockkedjeteknik förväntas revolutionera världen – igen – men vad kommer det att leda till? Har vi anledning att vara rädda? Eller är det tvärtom nu det positiva händer?

Ett brett perspektiv

De frågor som berördes i diskussionen spänner över ett brett fält, men skulle något förenklat kunna summeras så här:

- **Ett fientligt AI tar över världen och göra människan till dess slav.** Detta är ett av flera framtidsscenarior som målas upp. Men än så länge har vi inte sett några tecken på att så kommer att ske. Men utan tvekan kommer AI att få en mycket stor betydelse de närmaste decennierna. Samtidigt är AI ett vitt begrepp som innefattar en mängd olika sidor av tekniken.
- **Blockkedjeteknik skapar nya möjligheter** till decentraliserade system, tryggare överföring av biståndsmedel, liksom ökat skydd för individens integritet. Trots detta är tekniken idag mest synonym med hanteringen av kryptovalutor.
- **Krigets lagar utmanas.** Mördardrönare och annan ny teknik riskerar att omkullkasta krigets lagar. Hur sätter vi nya regler och riktlinjer? Samtidigt kan drönare också underlätta för sjukvård i utsatta situationen, t ex för transport av blod.

- **Igenkännandeteknik ökar trygghet, men riskerar också att hota vår integritet.** Iris-scanning underlättar för flyktingar som saknar ID-handlingar, men tekniken kan också användas för kontroll och övervakning. Det kinesiska systemet med sociala krediter förskräcker.
- **Ökad rationalisering hot mot demokratin.** En av demokratis ledstjärnor är trögheten och medborgarnas möjlighet att tycka och bilda opinion. AI kan samla enorma data och på ett rationellt sätt sortera den mycket snabbare än människor. Men vill vi verkligen ha ett system som i så hög grad bygger på rationalitet och som kan styras av några få?
- **Tekniken hotar jobben i världens utvecklingsekonomier.** Det är framför allt världens utvecklingsekonomier som riskerar att drabbas och förlora jobb när AI-tekniken förändrar industrin. Robotiseringen kommer sannolikt också att ersätta t ex textilarbetare i Bangladesh.
- **Big data skapar möjligheter men också risker.** Vi hanterar enorma mängder data och det finns stora möjligheter att skapa förbättringar som gynnar flertalet. Samtidigt finns det stora risker ur demokratisynpunkt när några få aktörer har tillgång till så omfattande information. Har biståndet varit för naivt in sin tro att data bidrar till en positiv utveckling?

Kommer AI att ta över världen?

Bilden av att AI skulle kunna ta över världen och reducera människan till en slav har på sistone förmedlats av många, inte minst genom Max Tegmarks bok Liv 3.0. De forskare som varit med i samtalet menar att denna bild är betydligt överdriven: idag finns ingenting som tyder på en sådan utveckling. Däremot så behövs det regler och internationella överenskommelser kring hur AI ska användas, inte minst när det gäller kommunikation mellan olika uppkopplade enheter, det som kallas internet of things.

Ny teknik måste ha ett sammanhang

Det finns hos många en övertro på att ny teknik kan lösa alla gamla problem. Men det går inte att bara "släppa ned" ny teknik i en organisation. Risken är då stor att tekniken skapar fler problem än vad den löser. Istället måste nya tekniska lösningar svara upp mot faktiska behov och problem som man behöver lösa. Det måste också finnas en fungerande mottagarkapacitet. De flesta organisationer utgår från ett behovsperspektiv: planeringen baseras på de akuta behov som finns och hur dessa kan lösas med befintlig teknik.

Redan idag finns det mycket teknik tillgänglig som inte används, eller som används och som snarare bidrar till att komplicera än att underlätta saker. Många gånger styrs inte utvecklingen av användarna i fält, utan av aktörer och teknikutvecklare på platser som Stockholm eller New York. Där tar man en strategi eller en tillämpning för att sedan leta efter aktörer som man hoppas ska kunna bli lämpliga användare. Men när teknik införs utan att den anpassas till människors behov blir det lätt en backlash, något som skapar ökade klyftor och ökat misstroende.

Om man istället börjar med att identifiera behoven för att se vilken teknik som är mest lämplig är chansen ofta större att lyckas. Grunden är att det måste finnas ett ägarskap hos användarna, liksom en mottaglighet för att ta tillvara nya tekniska lösningar.

Ett bra exempel på en teknik som både svarade mot behoven och var enkel att genomföra var mobile banking (t ex MPesa i Kenya) som revolutionerade bankväsendet i flera afrikanska länder. Mobila banklösningar fick också ett mycket snabbare genomslag i stora delar av Afrika än vad de fick hos oss i Sverige.

AI och biståndet

AI kommer knappast att kunna ersätta de läkare som är ute och arbetar i fält för organisationer som Läkare utan gränsen, men kanske kan AI ersätta en del av handläggarna i olika organisationer och på Sidas kontor i Stockholm, en handläggning som många upplever som långsam, krånglig och byråkratisk.

Kanske kan AI också bidra till att välja biståndsinsatser, projekt och program på ett mer rationellt sätt. Inom rörelsen Effektiv Altruism har man som mål att använda evidens och kritiskt tänkande för att ta reda på hur man bäst kan hjälpa andra så effektivt som möjligt.

Men även om det går att styra givandet mer rationellt än vad som sker idag så går det inte att komma ifrån att biståndet i hög utsträckning är en fråga om politik och politiska beslut, en process som sällan är rationell.

I många länder som tar emot bistånd finns det ett intresse för att jobba nytt och innovativt. Problemet är ofta att biståndet i sig inte är organiserat för att lösa detta: organisationerna är tungrodda och byråkratiska, de klarar inte av att hantera snabba processer och utbetalningar av små belopp. Få givare är vana vid att hantera en ny typ av samverkan mellan innovativa företag, myndigheter och civilsamhället där man testar sig fram. Istället vill biståndets aktörer ha former där stora belopp kan betalas ut till betrodda aktörer.

Sverige är ett av världens ledande länder när det gäller satsning på AI och ny teknik, men med undantag för datahantering är det sällan dessa frågor diskuteras inom biståndet. Här skulle Sverige kunna spela en mycket större roll.

I Agenda 2030 och de Globala målen finns heller inga särskilda skrivningar kring AI eller skydd av personliga digitala data, det som finns är en "vägledning" från UNDG som antogs två år efter Agenda 2030.

Blockkedja – mer än bara skumma affärer

Blockkedjeteknik har för många blivit synonymt med skumma affärer och handel med kryptovalutor. Men tekniken innebär också stora möjligheter för aktörer som arbetar med bistånd. Rätt använd kan blockkedjetekniken öka transparensen och säkerställa att det inte går lika lätt att manipulera t ex ett valresultat.

En aktör som tittat på blockkedjan som möjlighet är Lantmäteriverket utifrån tanken att ett decentraliserat fastighetsregister är mycket "säkrare" än ett som finns i en central dator (eller i manuella arkiv). I de sistnämnda fallen kan någon t ex med hjälp av mutorna över, radera och ersätta information om ett ägande. Med informationen decentraliserad inom en blockkedja blir detta omöjligt.

Blockkedjeteknik och kan också bidra till att skydda den personliga integriteten genom att man med teknikens hjälp får möjlighet att välja vilken information man vill lämna ifrån sig – och till vem.

Hur ska AI regleras?

Redan idag spelar drönare en allt viktigare roll i supermakternas krigsföring. Ett av de mest uppmärksammade fallen var 2013 då en amerikansk drönare av misstag dödade ett bröllopsfölje med minst tolv personer i Yemen. www.aljazeera.com/indepth/features/2014/01/yemenis-seek-justice-wedding-drone-strike-201418135352298935.html.

Sedan dess har tekniken "förfinats" och utvecklats vidare. I Max Tegmarks bok Liv 3.0 målas en framtid upp där regimer kan mörda misshagliga motståndare med hjälp av drönare, inte större än ett bi. Hur sannolik en sådan utveckling är vet vi förstås inte, men många talar om behovet av någon form av internationella konventioner som ska reglera användningen av autonoma mördarvapen. Inom Röda Korset finns också en oro för att krigets lagar, den internationella humanitära rätten, ska sättas ur spel när AI-tekniken allt mer utvecklas. Hösten 2018 antog EU-parlamentet en resolution som pläderar för ett internationellt förbud mot utvecklandet av "mördarrobotar", vapen som kan döda utan ett mänskligt beslut.

www.japantimes.co.jp/news/2018/09/13/world/eu-lawmakers-call-global-ban-killer-robots/#.W5-IMC2HJE4

Men drönare kan också användas på andra sätt. Läkare utan gränser använder drönare för att leverera blodprov från till laboratorium där det inte finns någon väg.

I juni 2018 hölls den andra AI for Good Global Summit, arrangerad av den internationella telekomunionen ITU www.itu.int/en/ITU-T/AI/2018/Pages/default.aspx som den ledande FN-plattformen för dialog kring AI. Toppmötet 2018 syftade bland annat till att identifierade praktiska tillämpningar av AI och stödjer strategier för att förbättra livets kvalitet och hållbarhet på vår planet, inte minst för hur vi ska nå Agenda 2030. Toppmötet fortsatte att formulera strategier för att säkerställa pålitlig, säker och inkluderande utveckling av AI-teknik och rättvis tillgång till dess fördelar.

Övervakningsgränser

Ny teknik skapar nya möjligheter, men också nya risker. Mer än något annat riskerar teknikutvecklingen att leda till ökad kontroll över våra liv och ytterligare minska utrymmet för demokratisk utveckling.

Ett exempel är hur irisigenkänning används för att säkra identiteten hos syriska flyktingar i Jordanien https://apolitical.co/solution_article/iris-scanning-atms-give-refugees-identity-access-cash/ Det hela skapar stora möjligheter för flyktingar som saknar ID-kort, personbevis och annat. Men i fel händer kan tekniken användas för den regim som enkelt vill kunna identifiera och fångsla eller döda motståndare.

Utvecklingen hänger samman med de allt större möjligheterna till en närmast total övervakning av medborgarna, Kinas system för sociala krediter (under utveckling) är det kanske mest avskräckande exemplet.

Denna utveckling går hand i hand med tendenserna till ett minskat utrymme för civilsamhället och allt mer omfattande inskränkningar av pressfriheten i ett stort antal länder världen över. I auktoritära stater finns stora resurser för övervakning med ny teknik. Att hitta resurser för ett mer positivt användande är däremot mycket svårare.

Algoritmer är också långtifrån neutrala. Tvärtom är de beroende av de personer som svarar för programmering och här finns en latent risk för rasism. Forskaren Dr Safiya U. Noble upptäckte flera fall där Googles sökalgoritm främjade en diskriminerande agenda.

Makten över statistiken

De senaste tio–femton åren har det funnits en stark tilltro till ”big data” inom biståndet. Bara vi har tillgång till fakta och statistik så ska världens problem enkelt kunna lösas, har det ibland låtit som. Hans Roslings arbete för att korrigera en felaktig världsbild har också bidragit till att befästa en bild av att tillgång till data är avgörande för utvecklingen. Samtidigt finns det hos många människor en stor skepsis kring datainsamling. Man har svårt att förstå mervärdet med statistik – och det finns en stor oro för hur informationen ska användas.

Kanske är tillgången till stora mängder data i sig ett potentiellt hot mot demokratin. Demokratier har en decentraliserad beslutsstruktur, vilket betyder att vi delar all information och att den politiska processen därefter består av ett omfattande kompromissande där olika aktörer jämkar sina åsikter. AI kan däremot samla enorma data och sortera den mycket snabbare än människor, vilket gör att demokratins beslutsstruktur hotas av en förment "rationell" process.

Vad händer med jobben?

Det har diskuterats mycket om vad som händer med jobben i Europa och USA i och med AI:s intåg och den ökade automatiseringen, men mycket mindre kraft har ägnats åt de många tusen jobb som riskerar att försvinna i länder som Bangladesh när även arbetstillfällena inom landets textilindustri kan ersättas med ny teknik. Här kan följderna bli mycket större än hos oss varnar en del, eftersom arbete inom textilindustrin är en ingång till mer kvalificerade jobb. Om dessa "grundläggande" industrijobb försvinner finns det inget som de kan ersättas av, vilket riskerar att fördjupa fattigdomen. Enligt World Bank är två tredjedelar av alla jobb i världens utvecklingsekonomier i farozonen.

Av David Isaksson med hjälp av Alona Melnyk

Global Bar – Världen bortom 2030

Global Bar är Sveriges ledande diskussions- och samtalsarena för globala frågor. I över femton år har vi diskuterat bistånd och global utveckling under medverkan från de flesta av Sveriges mest namnkunniga personer.

Situationen i världen är mer komplicerad än på mycket längre. Å ena sidan har vi en i grunden positiv utveckling där fattigdomen minskar, människor lever längre och fler barn får möjlighet att gå i skolan alltmedan ekonomin växer i de flesta av världens länder. Samtidigt ökar klyftorna. Fler människor är på flykt än någonsin tidigare, demokratin och yttrandefriheten är på tillbakagång och den globala uppvärmningen hänger som ett hot över oss alla.

En stor del av diskussionen idag handlar om Agenda 2030, men faktum är att det bara återstår ett drygt tiotal år tills målen ska vara uppfyllda. Kommer det att gå och vad händer sen?

Hösten 2016 gav vi ut boken "Världen – en bruksanvisning" där flera av Sveriges mest namnkunniga personer diskuterade den globala utvecklingen. Nu tar vi diskussionen ett steg längre genom att inleda ett samtal kring de globala utvecklingsfrågorna bortom år 2030.

Läs mer på www.globalbar.se

